IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA
Editur: C. Zammit-Marmarà, M.B.E.

Nru. 74 IL-MILIED, 1945. Nru. 74

MESSAGG TAL-MILIED U TA' L-EWWEL TAS-SENA

(*Mis*-Sur Robert Biasini, *Direttur tal-Biedja*)

BEJN L-IMGHODDI U L-LUM

Is-Sena l-oħra għall-Milied, jiġifieri meta wkoll is-sena kienet qorbot biex tagħlaq, jiena kont kellimtkom b'messaġġ f'dan l-organu tad-Dipartiment tal-Biedja fejn deherli li qabel xejn kelli nħares lejn l-imgħoddi li minnu stajna nitgħallmu mhux ftit u fl-istess ħin nitfa' l-ħarsa tiegħi lejn iż-żmien li ġej fuqna. Sew fl-imgħoddi, meta fl-eqqel żmenijiet tal-għaks li nisslet il-gwerra u li fihom id-Dipartiment tal-Biedja kellu l-akbar sehem biex jipprovdi bl-ikel lill-popolazzjoni u din tibqa' żżomm sħiħa fl-imblokk li kellha mill-għadu, sew fiż-żmien ta' wara, meta l-ħruxija tal-gwerra bdiet tonqos u bdejna noqorbu għaż-żmien ta' tama għarrebħa, id-Dipartiment tal-Biedja ħass li għad irid iwettaq dmiru — id-dmir li jħabrek iżjed mis-soltu biex jaqdi l-popolazzjoni fil-produzzjoni ta' ikel u fl-istess ħin igħin lill-bidwi biex dan bil-għaraq ta' ġbinu jaħdem l-art tiegħu u, filwaqt li jaqla' ħobżu, jaqdi d-dmir tiegħu nazzjonali, dmir hekk kbir li fi żmien il gwerra kien isarraf daqs dak ta' kull suldat li kien fuq il-kanun biex jilqa' u jeqred l-għadu. Dak id-dmir kien qiegħed, f'dak iż-żmien aħrax u tal-biża', iżomm ħajja l-popolazzjoni, fejn f'din il-Gżira, minnha kienet qiegħda tiddependi, fil-biċċa l-kbira, ir-rebħa fil-Mediterran kontra l-għadu.

Meta kellimtkom u xtaqtilkom ir-riżq fis-sengħa tagħkom li hi wkoll marbuta mar-riżq ta' dawn il-Gżejjer, iż-żmenijiet, jekk mhux koroh għalkollox, sbieħ ma tantx kienu — u s-sħab iswed tal-gwerra li kienet għadha tixgħel fil-bogħod, kien għadu mdendel fuq rasna. Aħna, għalhekk, konna ħassejna li l-pis ta' bejn il-qilla tal-gwerra u l-mixja għall-paċi kien hekk kbir li ħtieġ li l-ħidma tagħna tkompli sejra biex il-produzzjoni tikber. Aħna ħabbarna wkoll illi saħansitra meta naslu għat-tmiem ta' dik il-ġlieda ħarxa li nkunu għaddejna minnha u li tagħha għad għandna l-effetti li qajla jissewwew mingħajr sagrifiċċji oħra, aħna jkollna nissuktaw naħartu bi sħiħ f'dan il-qasam ta' xogħo hekk ta' ħtieġa għall-ħajja tal-Gżira.

Jalla l-Paċi li biha
għalaqna s-Sena
tingħaqad ma' Dik imħabbra
mis-Smewwiet
għan-nies ta' rieda tajba
u
tkun ta' tama u riżq
għall-Bdiewa
fuq l-uċuħ tar-raba' tagħhom
u fuq Djarhom
li f'dawn il-Jiem ta' Ferħ
qegħdin jilqgħu l-Barka tas-Smewwiet
u d-Dawl tal-Kewkba tad-Dar ta' Kristu

IT-TMIEM TAL-GWERRA U S-SEBĦ TAL-PAĊI

Is-sena li għaddiet ħallitilna warajha t-tmiem tal-gwerra u s-sebħ tal-paċi, iżda dak is-sebħ li nibet daħkani fix-xefaq tas-sema tad-dinja, iwiddibna li għad irridu naħdmu u li l-ħidma tagħna trid tkun għalenija jekk irridu li l-Gżira tirbaħ il-ħlas tax-xogħol li s'issa ħadem il-bidwi fl-eħrex żmenijiet ta' l-istorja tal-Gżira.

X'TGHALLIMNA MILL-GWERRA

Il-gwerer dejjem għallmu l-bżonnijiet tal-ħajja ekonomika tal-pajjiż u nistgħu ngħidu li minn din il-gwerra kellna aħna wkoll nitgħallmu bosta ħwejjeġ li jolqtu l-bżonnijiet tagħna, l-iktar għal dawk li huma prodotti tal-biedja. Qatt ma nħass hekk il-bżonn li aħna nkabbru l-prodotti tal-biedja tagħna daqs din id-darba, u, għalhekk, sewa mhux ftit ix-xogħol tad-Dipartiment li bis-sistemi ġodda tas-saqwi witta t-triq għall-bidwi biex dan ikun jista' jkabbar ir raba' tas-saqwi għal dawk l-ħxejjex li tagħhom ħassejna bżonn kbir, inissel iżjod siġar tal-frott irqiq, jikkultiva iżjed siġar tal għoneb minn żraġen Amerikani li jifilħu għall-mard, sew bħala frott ta' l-ikel kemm bħala għeneb għall-għesir ta' l-inbid, industrja li għandha bżonn ta' inkoraġġiment kbir, ikabbar l-uċuħ tal-patata għas-suq tal-pajjiż u għas-swieq ta' barra — koltivazzjoni li tħalli l-qligħ, bħal dik tal-kemmnu u tal-qoton ta' dari. Il-kitba tar-raba' li twaqqfet fi żmien il-gwerra hija mera li turina x'inhu u kemm l-art tagħna qiegħda tipproduċi u x'inhu u kemm tista' tipproduċi.

Il-Qasam tal-Għammieri, fejn fi żmien il-gwerra, trawmu bhejjem, tjur u fniek ta' l-isbaħ razez puri, bil-postijiet għat-tagħmir tal-fniek minn fniek kbar ta' razza pura, imxerrdin mal-Gżejjer ta' Malta u Għawdex, u x-xogħol li sar f'dan il-Qasam u f'postijiet oħra tal-biedja għat-tagħmir ta' bhejjem, urewna kemm aħna nistgħu nżidu fil-produzzjoni tal-laħam, ħalib u bajd. Il-koltivazzjoni taż-żrieragħ hija industrja ġdida li d-Dipartiment tal-Biedja fi żmien il-gwerra ħass il-bżonn li jwaqqaf fl-iskarsizza

(Jissokta fil-faċċata 3)

GHELUQ IT-TIELET SENA TA' "IL-BIDWI"

(Editur tal-Propaganda)

It-Twelid ta' "Il-Bidwi" fil-Gwerra

IX-XAHAR li għadda "IL--BIDWI" għalaq tliet snin li ilu joħroġ. Dan il-ġurnal twieled bħala organu tad-Dipartiment tal-Biedja f'Novembru ta' l-1942, meta l-gwerra kienet fl-eqqel tagħha u meta d-Dipartiment tal-Biedja kellu l-akbar ħmir li kienet messitu fl-istorja tiegħu, dak li jipprovdi għall-għajxien tal-popolazzjoni u ta' l-armata li kienet imħaxxkna u mhedda mill-għadu li lejl u nhar kien qiegħed jitfa' fuq il-Gżejjer ta' Malta l-qilla l-kbira tan-nirien tiegħu biex jeqred il-qawwa ta' min kien qed iżomm din il-Fortizza tal-Mediterran dejjem sħiħa u fuq saqajha.

Biex din il-ġrajja ta' l-egħluq tat-tielet sena ta' ħajja hekk sabiħa ta' "IL-BIDWI" jkollha l-għożża tagħha fost il-bdiewa li kellhom l-aqwa sehem. fil-ħajja tal-Gżira fiż-żmien kollu tal-gwerra, kif ukoll fost dawk in-nies tal-popolazzjoni ta' Malta u Għawdex li għandhom għal qalbhom ix-xogħol tal-biedja u tal-ġonna, din id-darba dil-ġrajja sa nfakkruha lill-qarrejja tagħna f'dawn il-ġranet ta' ferħ tal-Milied u ta' l-Ewwel tas-Sena u fiha nsemmu fil-qosor dak kollu li fih kellu sehem id-Dipartiment u l-organu tiegħu "IL-BIDWI" bil-propaganda ta' fejda fl-interess tal-biedja u tal-bidwi.

"Il-Bidwi" bħala mera tal-pulitka tad-Dipartiment

Kif dlonk il-qarrej jista' jara, fl-erbgħa u sebgħin ħarġa ta' "IL-BIDWI", jiġifieri mill-15 ta' Novembru 1942, sal-lum, il-bdiewa, il-ġenniena u n-nies kollha li qed jinteressaw ruħhom fil-biedja tal-pajjiż, għandhom mera tal-pulitka u ħidma tad-Dipartiment tal-Biedja mill-eqqel żmien tal-gwerra sa ftit xhur wara l-paċi tad-dinja. Aħna ma noqogħdux insemmu x-xogħol imwiegħer li messu jagħmel id-Dipartiment tal-Biedja fi żmien il-gwerra, li sewa daqs dak tas-suldati ta' fuq il-kanun u tal-bdoti ta' fuq l-ajruplani li iffruntaw sidirhom kontra l-għadu. Dan il-lum kulħadd jafu. Biżżejjed ngħidu illi filwaqt li bil-kontroll tas-swieq, bil-ġabra ta' qmuħ, u bis-sistema ta' tqassim ta' ħxejjex taħt il-kontroll tad-Dipartiment, biċ-ċensiment tar-raba' u bit-twettiq tal-proġett il-kbir ta' raba' bagħli f'saqwi, il-Gżira setgħet tkabbar il-produzzjoni ta' ħxejjex u qmuħ (b'mod li ġie żmien li kellna xaba' ta' ħxejjex fis-swieq), u jtaffi l-għaqs li fih il-popolazzjoni kienet tinsab ma' tul l-Assedju tal-Gżira mill-għadu, id-Dipartiment kien qiegħed jibni mill-ġdid fuq pedamenti iżjed sodi l-programm tax-xogħol tiegħu għal quddiem — għall-progress ekonomiku tal-Gżira u tal-bdiewa.

L-Industrja taż-Żerriegħa

Minn xi sentejn 'l hawn dan il-programm żdied b'xogħol li ġa beda jsir u li hemm maħsub li jsir. Mal-prodotti ta' l-ikel, bħal dik tal-patata għall-ikel u għaż-żrigħ li dan l-aħħar bdejna nsiefru — industrja tas-swieq ta' barra li hija nixxiegħa tal-biċċa l-kbira tal-għana tal-pajjiż — aħna żidna wkoll dik taż-żerriegħa li l-Gvern qed jikkuntratta mal-bdiewa biex jikkultivaw għas-safar. Din l-industrja ġdida bihsiebha, għal dawn iż-żmenijiet ta' wara l-gwerra, tiftħilna ħafna portijiet li minnhom nistennew id-dħul ta' ħafna ġid.

Il-Wirjiet li saru f'Sant'Anton ta' prodotti tar-raba', fosthom ta' frott u fjuri, ta' annimali, fosthom ukoll ta' fniek u tjur, urew il-progress li sar b'inkejja tat-tfixkil li kellna bil-gwerra, u dan b'riħet il-ħidma tad-Dipartiment tal-Biedja li ġiebet żieda u tjubija fit-torbija ta' bhejjem, fniek u tjur imnisslin minn razez puri li bihom stagħnet il-biedja Maltija. L-aqwa fost dan ix-xorta ta' tnissil ta' bhejjem huwa dak tal-majjali minn razza pura ta' majjali bojod u kbar li qerdu l-ħanżir iswed ta' razza bagħlija u kerha li kellna qabel.

Il-Fejda tad-Dipartiment f'ħidmiet oħra

Il-ħidma tad-Dipartiment tal-Biedja dehret ukoll ta' fejda kbira għall-bdiewa u għall-ġenniena fix-xogħol ta' tqassim ta' żrieragħ, xtieli, u fit-trawwim ta' naħal ġdid ta' Sqallija, fit-tnissil u tqassim ta' żraġen tad-dwieli Amerikani għat-tilqim, u ta' xitel ta' frott irqiq, fil-kura ta' siġar u prodotti mimsusin bil-mard, kif ukoll, li hu l-aqwa, fil-passi li ttieħdu mid-Dipartiment biex jilqa' minnufih it-tixrid tal-mard fost il-bhejjem, bħalma kienet il-marda kiefra tal-lsien u tad-dwiefer u l-marda tal-marsuttin fil-baqar.

Mezz ta' Tagħlim għall-Bidwi

Din is-sena wkoll infetħet skola ta' bil-lejl għall-kbar fejn il-bdiewa jkunu jistgħu jmorru jitgħallmu jaqraw u jiktbu; b'hekk barra, minn dak li jisimgħu minn fuq ir-"Rediffusion", il-bdiewa jkunu jistgħu jaqraw fuq is-sengħa tagħhom. Id-Direttur tal-Biedja għandu wisq għal qalbu dan it-tagħlim ta' bil-lejl li bih il-bidwi jkun jista' jneħħi minn quddiem għajnejh il-għamad tan-nuqqas ta' skola.

Il-Kamra ta' l-Informazzjonijiet

Il-lum id-Direttur tal-Biedja biex iktar iwettaq il-ħsieb li jgħin lill-pubbliku fetaħ fid-Dipartiment 'Kamra ta' l-Informazzjonijiet', fejn jingħataw l-informazzjonijiet kollha għal kull mistoqsija li ssir fuq koltivazzjoni u kura tal-prodotti tar-raba' u ġonna, kif ukoll fuq it-torbija u kura ta' annimali u ħwejjeġ oħra dwar il-biedja, fejn jinżammu kotba u ġurnali dwar il-biedja, eċċ., u jitħejjew it-taħditiet kollha li jixxandru minn fuq ir-"Rediffusion" nhar ta' Ħadd, fin-Nofs Siegħa tal-Bidwi, u fejn ukoll tinħadem l-edizzjoni u titqassam il-pubblikazzjoni ta' "IL-BIDWI".

Ix-Xogħol ta' "Il-Bidwi"

Nagħalqu din it-tifkira ta' għeluq it-tielet sena ta' "IL-BIDWI" billi nagħtu ħarsa lejn il-ħidma ta' dan id-daqsxejn ta' folju fejn fl-artikoli editorjali u fit-taħditiet tad-Direttur tal-Biedja minn fuq ir-"Rediffusion", li dehru fih, aħna tgħallimna kemm id-Dipartiment tal-Biedja qed jinteressa ruħu għall-progress tekniku u ekonomiku tal-bidwi u fil-ġid tal-popolazzjoni biex din tieħu l-bżonnijiet tagħha kollha mill-prodotti tar-raba' u ma titqarraqx bix-xnigħat fiergħa u għawi kontra l-pulitka għaq-

(Jissokta fil-faċċata 4)

IL-HAMIEM

(J. Orlando Smith)

RAZEZ TA' HAMIEM GHALL-IKEL

IL-HAMIEM huwa wieħed minn dawk it-tjur li bdew jitrabbew għall-ħteġijiet tad-dar minn żmenijiet bikrija ħafna. Wieħed ma jistax isemmi f'dan l-artiklu r-razez kollha li jeżistu, il-għaliex biex insemmu r-razez kollha, irridu naħlu ħafna mill-wisa' ta' dan il-ġurnal. Għaldaqshekk sejrin nitkellmu biss fuq dawk ir-razez li jistgħu jagħtuna bċieċen għall-ikel u li jirfdu n-nuqqas li għandna fir-razzjonijiet tal-lum.

Fost ir-razez ta' ħamiem li m'aħniex sejrin nitkellmu fuqhom, hemm għadd kbir tassew sabiħ u li huma ta' żina miżmumin minn dilettanti mhux bi skop ta' żieda fit-taħwir ta' l-ikel tal-mejda. U għalhekk aħna sejrin nitkellmu biss fuq il-ħamiem oħxon li jitrabba għal-laħam u li bħalissa għandhom valur doppju. Sew f'Malta kif ukoll f'Għawdex nafu li titrabba razza ta' ħamiem li meta toqtol par minnu tista' tgħid li jkollok pis ta' tiġieġa u li jagħtuk ikel tassew bnin u brodu mill-aħjar.

VANTAĠĠI TAL-HAMIEM OHXON GHALL-IKEL

Ir-razza ta' ħamiem li qegħdin insemmu, barra milli terfa' l-pis, fiha ħafna vantaġġi oħra bħalma huma dawk li ma jittajjarx fil-bogħod mill-post fejn ikun imrobbi u għaldaqshekk la jagħti fastidju lill-ġirien, la jagħmel ħsara fl-uċuħ, u b'hekk la jaħrab u lanqas jiġi meqrud mit-tiri ta' xi xkubetta. Razza ta' ħamiem bħal din ta' min jirrikkmandaha lil dawk li jitħajru biex irawmu xi par jew tnejn. L-istaġun tat-tnissil tista' tgħid li jinfirex ma' tul is-sena kollha, meta l-għażla tar-razza tkun tajba u wieħed għandu jsib li ħamiem tajjeb jibda jbid mingħajr hedu għal snin twal mingħajr ma jieqaf. Hawn razza ta' ħamiem tant għammiela li b'daqshekk għandha wkoll il-ħażin tagħha, il-għaliex fix-xhur kesħin tax-xitwa tibqa' tbid mingħajr hedu, saħansitra meta l-bċieċen ma jkunux libsu għal kollox u b'hekk il-bċieċen jistgħu jmutu bil-bard, il-għaliex malli l-omm ikollha l-bajd tħalli l-bċieċen biex tfaqqas il-bajd li tkun reġgħet biedet.

GHALF TAL-HAMIEM

Meta l-ħamiem ma jkollux bċieċen, ma jikkunsmax ikel wisq u għalhekk it-torbija tal-ħamiem ma għandhiex issib diffikultajiet kbar. il-lum, fil-kwistjoni tal-ġwież, speċjalment jekk wieħed ikollu xi bhejjem u tjur oħra li għalihom jikseb ir-razzjon li qed joħroġ għall-annimali. Ponn qaraboċċ, qamħ ir-rum, ful irqiq, ċiċri jew xgħir, kif ukoll fdal tal-ħobż imfarrak jew smida huma biżżejjed biex il-ħamiem jinżamm f'saħħtu. Meta jkollu l-bċieċen, ma għandniex xi ngħidu, ikun jinħtieġlu ikel iktar il-għaliex il-ħamiem ma jħalli qatt lill-bċieċen neqsin mill-ikel, billi jitmagħhom il-ħin kollu. Jekk wieħed irid li l-bċieċen jissaħħu, jista' jagħtihom ukoll doża taż-żerriegħa tal-qanneb filgħodu kmieni u doża oħra wara nofs in-nhar. Qatt la tħallat il-qanneb ma' għalf ieħor, il-għaliex, billi l-ħamiem iħobbu ħafna, jibda jħarbex sakemm jagħżel il-qanneb kollu u b'hekk ixerred il-bqija ta' l-ikel.

KIF TISKANSA L-ĠLIED TAL-HAMIEM

Meta jkollok iktar minn par wieħed, jista' jinzertalek xi ħamiem raġel li jkun aktar ġellied mill-oħrajn u jagħmel jedd fuq il-kaxex kollha li jkunu qribu, jiġġieled u jkeċċi lil kull ħamiem ieħor li jersaq biex ibejjet fil-kaxex ta' ħdejh. Biex wieħed jiskansa dan, m'għandux jagħmel ħafna kaxex fil-barumbara qrib wisq lejn xulxin, jew inkella jwarrab il-kaxxa ta' dak il-ħamiem ġelliedi ftit aktar 'il bogħod mill-oħrajn. Mezz ieħor biex trawwem ħamiem ħdejn il-ġelliedi, mingħajr ma jkun jibża' minnu, ħalli par, minn dawk li tkun trid trabbi, ikollhom il-bċieċen u, meta dawn ikollhom minn 10 sa 15-il-ġurnata, aqbad il-kaxxa bil-bċieċen b'kollox u poġġiha qrib il-ġelliedi kemm trid int.

Ukoll il-ħamiem l-aktar beżżiegħi jiġġieled b'ħiltu kollha biex iħares il-bċieċen tiegħu u dan huwa tant magħruf mill-ħamiem stess illi lanqas l-aktar ġelliedi fosthom ma jersaq biex jaħbat għall-ħamiem li jkun qed iħares lil uliedu. Biex isir dan ix-xogħol. huwa tajjeb li l-kaxex fil-barumbara jkunu mwaħħlin b'mod li tkun tista' tbiddilhom minn post għall-ieħor mingħajr taħbit.

IL-GHAMLA TAL-KAXEX

Jekk il-kaxex flok li jkunu maqsuma min-nofs biex jagħmlu żewġ bejtiet, isiru kaxxa żgħira għal kull bejta, ikun aħjar l-għaliex b'hekk tkun tista' tnaddaf kaxxa minnhom mingħajr ma jkun hemm il-ħtieġa li ċċaqlaq dik il-bejta l-oħra li forsi jkun fiha l-bajd. L-ilma huwa ta ħtieġa kbira għall-ħamiem u wieħed għandu jara li jżommu nadif kemm jista' jkun u dejjem frisk. Jekk tqegħidlu wkoll xi bieqja fejn jista' jċaflas xi ftit. dan jagħmillu tajjeb tassew għal saħħtu.

TAHLIT TA' NISEL

Fil-gżejjer hawn drawwa li jibqgħu jitrabbew pari ta' ħamiem dejjem mill-istess nisel. Din id-drawwa hija ħażina il-għaliex it-taħlit tad-demm huwa tajjeb daqskemm huwa tajjeb fuq kull maħluq ieħor. Jiswa ħafna għalhekk li kultant trawwem ħamiem li ma jkunux il-wild ta' l-istess par. Jekk wieħed ma jaħsibx għal dan, ir-razza tmur lura, tonqos is-saħħa u ma jibqgħux jinkisbu r-riżultati tajba li wieħed ikun jixtieq. Billi huwa diffiċli ħafna li wieħed jagħraf malajr il-ġens fil-ħamiem, biex neħilsu mill-għatx tat-taħlit, l-aħjar ħaġa li wieħed jagħmel hija li jħallih jikber ftit sakemm juri huwa stess il-ġens tiegħu, u qabel ma jbejjet ħallat il-beċċun raġel ta' par mal-beċċun mara ta' par ieħor. Wara ftit li jdumu flimkien, jidraw lil xulxin u jibqgħu jgħammru flimkien għal dejjem.

B'dan l-iskop huwa tajjeb ħafna wkoll, minħabba t-taħlit tar-razez, li tara jirnexxilekx tpartat xi par ħamiem ma' xi ħadd ieħor li jkun jixtieq huwa wkoll idaħħal ħamiem ta' demm ġdid fil-barumbara tiegħu.

MESSAĠĠ TAL-MILIED U TA' L-EWWEL TAS-SENA

(Jissokta mill-faċċata 1)

ta' żrieragħ minn barra, u din l-industrja, bin-negozju li l-lum għandha mad-djar ta' barra, biħsiebha tikber mhux ftit u tkun ta' qligħ sabiħ għall-bidwi u għall-pajjiż.

TWETTIQ TAL-PULITKA TAD-DIPARTIMENT FIL-HIDMA TIEGHU GHALL-ĠID TAL-BIDWI U TAL-GŻIRA

Is-sena l-oħra kont fissirt fi ftit kliem x'inhu l-ħsieb tad-Dipartiment tal-Biedja biex imexxi 'l quddiem ix-xogħol ta' kull fergħa ta' produzzjoni u industrja li semmejna u l-lum sew f'dawn il-ġranet ta' ferħ li jnissel fi qlubna l-Milied u li dis-sena huma wisq isbaħ, kemm ukoll għall-bidu tas-Sena l-Ġdida li biha biħsiebna niftħu wkoll sena ġdida għall-biedja tal-pajjiż, jiena sa nwettaq il-ħsieb ta' dan id-Dipartiment, jiġifieri, narġa' nfisser il-fehma li dan id-Dipartiment biħsiebu jkompli jaħdem bi sħiħ sabiex il-biedja tal-pajjiż fil-produzzjonijiet tagħha timxi iżjed 'il quddiem kemm fl-interess tal-bidwi kif ukoll tal-konsumatur.

Iż-żieda u t-tjubija fil-produzzjonijiet, sew fl-uċuħ tar-raba', kemm fit-torbija ta' annimali, huma ż-żewġ punti tal-programm tad-Dipartiment tiegħi li bihom nittama li s-swieq tal-Gżejjer għandhom jaqdu l-biċċa l-kbira tal-bżonnijiet tal-pajjiż kif ukoll ikunu ta' għajnuna għall-bidwi fis-suq tal-pajjiż u ta' barra.

Nittama, għalhekk, li dawk l-industriji li fi żmien il-gwerra ma stajniex immexxu 'l quddiem, il-lum nerġgħu nħaddmuhom u ma' dawn inħaddmu oħrajn ġodda, u b'din it-tama jiena nixtiqilkom ir-riżq f'dawn il-ġranet ta' ferħ — riżq f'saħħitkom, fi djarkom u fir-raba' tagħkom.

IX-XJENZA U L-BIEDJA

(C. Zammit-Marmarà M.B.E.)

Heffa tax-Xjenza fil-Produzzjoni tal-Biedja

FL-AHHAR numru ta' "Il-Bidwi" tħadditna dwar it-tikxif li x-xjenza qiegħda tagħmel għall-ġid tal-biedja. Il-lum hemm ħafna li jaħsbu biex meta ż-żmien jerġa' lura għall-kwiet ta' żmenijiet normali, il-biedja tkun il-qofol u l-bażi ta' qagħda tajba ta' kull pajjiż.

Ilhom għal xi żmien isiru sperimenti dwar iż-żrigħ tal-patata bl-egħjun biss. Dan qed isir mhux għaliex bl-egħjun wieħed jista' jikseb prodott iżjed qawwi ta' patata, iżda għaliex jekk minn pajjiż għall-ieħor tista' tintbagħat kwantità ta' għejun biss b'hekk wieħed jiffranka spiża kbira fit-trasport, Barra minn dan ikun jista' jinstab xi użu ieħor għall-bċejjeċ ta' patata li jibqa'.

Għal Malta dan l-isperiment, jekk jirnexxi, ikun ta' importanza fis-sens illi l-kwantità ta' żerriegħa tal-patata li soltu tiġi ma' bosta vapuri tkun tista' tiġi bl-ajru, u bħalma tafu, bl-ajru tasal fostna fi ftit sigħat. It tfixkil li jkun hemm f'din il-biċċa jkun fil-fatt illi wieħed ma jkunx jista' jġib żerriegħa bl-addoċċ għax li jibqa' ma tistax tinbiegħ għall-ikel!

L-attività kbira li ħadet ix-xjenza dwar il-biedja hu ta' min ifaħħru. Milli jidher, meta aħna niġu fi żmien normali, il-ħajja tal-bniedem sa titqiegħed f'seklu ġdid imwaqqaf biss fuq l-**għaġla.** Jiġifieri fuq kif il-bniedem jista' jagħmel kollox fl-inqas żmien. Dan il-ħsieb bla dubju jiġi ħafna megħjun mit-trasporti bl-ajru ta' l-ajruplani li milli jidher m'aħniex sejrin inkunu neqsin minnhom.

L-għaġla fil-biedja sejra tkun sabiħa wkoll, iżda hija sejra tgħaqqad il-biedja tad-dinja kollha flimkien Dan il-pont fih innifsu fih bosta ħsieb. Mill-banda l-oħra t-trasport bl-ajru jġib ukoll miegħu l-periklu tad-dħul fil-pajjiż ta' insetti u mard tal-prodotti li s'issa għad m'għandniex!

Mezzi ġodda tax-Xjenza għall-Qerda ta' mard tal-Prodotti

Għalhekk wieħed għandu tabilħaqq għax jifraħ illi x-xjenza qiegħda tant taħseb għall-biedja. Nittamaw illi d-D.D.T. u l-Gammexane jagħtu protezzjoni ġdida lill-bdiewa kontra l-kotra kbira ta' insetti li għandna u li għad jista' jkollna fil-pajjiż.

Dwar il-mard tal-prodotti, issa hemm ukoll xi progress kbir dwar kif wieħed jilqa' u jfejjaq dan il-mard. Fl-imgħoddi għall-ġlata tal-patata, konna nbixxu bil-Mistura Burduliża li kienet tinħtieġ ħafna xogħol biex wieħed ilestiha u l-biċċa l-kbira qatt ma kienet tkun preparata tajjeb. Il-lum hemm mediċina oħra, wisq eħfef biex tippreparha u wisq iżjed ta' qawwa kontra dan il-mard u mard ieħor. Din il-mediċina ġdida jisimha "Perenox" (tinqara perenoks). Din il-mediċina hija wkoll ibbażata fuq sistema ġdid ta' l-użu tal-kupru. Hija tinħall u titħallat malajr ma' l-ilma u ma tinħtieġ xejn iżjed magħha lanqas ġir. Hija waħda mill-avanzi l-iżjed kbar għall-bidwi. Hija tiġi iżjed għalja mill-kupru meta tkun tista' tinkiseb, iżda għandha vantaġġi wisq kbar għall-bexx, mhux biss tal-patata, iżda wkoll għall-"Peronospora" tad-Dwieli u mard ieħor.

Kixfa oħra ta' ħtieġa kbira li għad tagħmel furur fost il-bdiewa tad-dinja hija l-mediċina magħrufa bl-isem ta' "Spersul". Għal żmien twil il-biedja kienet tinħtieġ funġiċida (mediċina kontra l-mard tal-prodotti) ibbażata fuq il-kubrit. Il-lum ix-xjenza sabet mediċina li hija wisq iżjed superjuri mill-aħjar kubrit, din jisimha "Spersul", u, sa fejn nafu aħna, ġiet stabbilita fil-laboratorji Ingliżi ta' Cooper. "Spersul" hu trab fin ħafna u ta' qawwa kbira kontra kull xorta ta' mell fuq il-qara', fuq il-bħajra, u fuq siġar tal-frott. Huwa jista' jintuża għal kull ħaġa fejn il-kubrit kien jintuża qabel, ngħidu aħna, fuq it-tuffieħ tadam u d-dwieli. Naħseb li fil-prezz ikun iżjed għoli mill-kubrit, iżda hu iżjed ekonomiku fl-użu, jiġifieri li bih iddur iżjed pjanti milli ddur bil-kubrit.

Għeluq

Ix-xjenza miexja bil-ħeffa u jekk aħna rridu nżommu l-pass mal-progress tad-dinja, jinħtieġ illi nħarsu lejn il-fatti kif inhuma u naddattaw ruħna u nagħmlu ħiltna biex inlaħħqu l-pass tagħna mal-progress tal-lum.

GĦELUQ IT-TIELET SENA TA' "IL-BIDWI"

(Jissokta mill-faċċata 2)

lija tad-Dipartiment tal-Biedja—l-iktar meta dawn ix-xnigħat u għawi jkunu ġejjin minn nies li jkunu jridu jisservew bid-Dipartiment tal-Biedja għall-finijiet ta' rashom, filwaqt li taparsi qegħdin jaqbżu għall-interessi tiegħu.

L-artikoli li dehru f'"IL-BIDWI" kienu hekk ta' fejda u mżewqin, għal dik li hi sengħa u tagħlim, li bosta mill-qarrejja bagħtu jifirħulna u aħna mhux ħlief innizżlu l-ismijiet ġodda ta' min irid jixxierek bħala msieħeb fih. Saħansitra għandna talba kbira tiegħu mis-Surmastrijiet ta' l-Iskejjel ta' l-irħula. Biżżejjed ngħidu illi minn 500 kopja li biha bdejna noħorġu "IL-BIDWI", in-numru kellu jiżdied u jsir 5,000. Il-faċċati ta' "IL-BIDWI" leqgħu wkoll artikoli sbieħ u ta' fejda, li jitkellmu fuq fergħat oħra li, għalkemm ma jidħlux sewwa fis-sehem tad-Dipartiment tal-Biedja, jagħmlu ma' Xirkiet oħra ta' Ortikultura, Torbija ta' Tjur u Fniek, Torbija ta' Ħamiem tal-Ġiri u ta' industrji oħra tal-pajjiż, u xi qari ieħor ta' fejda. "IL-BIDWI" għalhekk, il-lum sar bħal dar ċkejkna ta' laqgħat ta' ħbieb li qegħdin igħinu lkoll flimkien fir-riżq ta' dawn il-Gżejjer. Jalla jasal dak il-jum meta bis-saħħa ta' din il-għaqda ta' mħuħ u qlub inkunu għaqqadna l-bdiewa kollha ta' Malta u Għawdex f'familja waħda skond it-tagħlim ta' "IL-BIDWI".

Jalla fl-egħluq ta' dawn it-tliet snin ta' ħajja ta' "IL-BIDWI", dan il-ġurnal ikun ta' tama tajba għal bosta u bosta snin oħra ta' ħajja, ta' riżq għall-bidwi tagħna u għall-Gżejjer ta' Malta.

GHODOD ĠODDA TAD-DRIS U HSAD

(A. Cremona)

Id-Dehra tal-Makni tad-Dris u Hsad f'Malta

WARA li tħadditna fu l-imħaret il-ġodda tal-mutur u fuq il-metodi ġodda ta' tisqija bl-irdieden tar-riħ u bil-pompi tal-mutur, li l-lum bil-mod il-mod il-biċċa l-kbira tal-bdiewa qegħdin jinqdew bihom flok is-swieni bil-bhima tal-miexi, nagħalqu l-artikoli tagħna fuq ix-Xogħol u Għodod tal-Biedja billi nitkellmu fuq il-makni tad-dris u tal-ħsad.

Fil-wirja tal-bhejjem u għodod tal-biedja li kienet saret f'Ottubru ta' l-1943, fil-Qasam tal-Għammieri, kien hemm għall-wiri dawk il-għodod ġodda li minn snin 'il hawn il-bidwi tagħna beda jaħdem bihom. jiġifieri mħaret u makni tad-dris u ħsad.

Xi għaxar snin ilu d-Dipartiment tal-Biedja kien ġieb makna tad-dris li ddur bl-idejn. Il-makna tad-dris bil-mutur bdiet taħdem iżjed fil-wisa' mill-gwerra 'l hawn, l-iktar f'dawk iż-żmenijiet ta' l-aqwa attakki tal-għadu u ta' periklu tal-ħruq f'dawk l-attakki mill-ajru.

Fejn tintuża l-iktar il-Makna tad-Dris

Id-dris bil-bhima, li għadu jseħħ fostna, fih spejjeż ta' bhima u ħela ta' żmien u naħseb li qajla jista' jitbiddel u floku tidħol għalkollox u hekk malajr il-makna tad-dris fil-postijiet kollha tal-kampanja. Il-makna tad-dris jużawha ħafna f'pajjiżi kbar bħall-Amerika, l-Ingilterra u l-Italja. Wisq fil-bogħod f'pajjiżi kbar ta' l-Ewropa jinqdew bil-bhima, ħlief f'xi raba' ċkejken qalb il-muntanji fl-Italja u fi Sqallija.

F'xi bnadijiet ta' l-Amerika fejn il-bdiewa għandhom madwar 2,000 tomna raba' jużaw makni li jservu għal żewġ ħwejjeġ, jiġifieri biex jaħsdu u jidirsu. Fil-wirja li semmejna kien hemm waħda li taħsad u torbot il-qatet u oħra li tidres għaliha, li ħafna bdiewa iktarx rawhom. Makni li jaħsdu u jidirsu fl-istess ħin jużawhom biss fl-Amerika ta' Fuq, fejn hemm oqsma kbar ta' raba' li ma ssibhomx f'pajjiżi oħra. Dawn il-makni mhux dejjem jaqbel li wieħed jinqeda bihom, il-għaliex wisq fil-bogħod li jistgħu jintużaw bla ħsara fil-prodott billi ma tantx hu xieraq li wieħed jidres minnufih wara li jaħsad il-qamħ.

Il-Makna tad-Dris bl-Idejn

Kif semmejna, xi għaxar snin ilu d-Dipartiment tal-Biedja kien ġieb għall-ewwel darba mudell ta' makna tad-dris li taħdem bl-idejn.

Dik il-ħabta li d-Dipartiment kien ġieb din il-makna bosta bdiewa kienu rawha taħdem **il-Buskett nhar l-Imnarja** u f'ħafna rħula ta' Malta u Għawdex fuq bċejjeċ ta' raba' miżrugħa qamħ bħala prova mid-Dipartiment. Xi bdiewa, dik il-ħabta, meta rawha, xtaqu jkunu jafu l-prezz tagħha u minn fejn wieħed jista' jordnaha; oħrajn għalkemm għoġbithom dehrilhom li għax-xogħol tal-biedja ta' Malta ma taqbilx. Il-lum, nistgħu ngħidu, li xi bdiewa qegħdin jużaw il-makna tad-dris tal-mutur, li hija xi ħaġa aħjar, u li kif semmejna, daħlet fost il-bdiewa fi żmien il-gwerra.

Il-Makna tad-Dris bil-mutur u l-Vantaġġi tagħha

Din il-makna tad-dris bil-mutur hija mibnija fuq l-istess prinċipji ta' ingranaġġi u għeriebel bħall-makna ta' l-idejn li semmejna qabel, iżda, kif għidna, għandha l-vantaġġ li x-xogħol kollu tagħmlu weħidha, u biha tiffranka n-nies u żmien. Il-gwerer kienu dejjem il-mezz li b'reħithom il-bidwi kellu jdur għal għodod mekkaniċi, iżda mhux f'kull żmien ta' gwerra l-bidwi sab ruħu marsus li jużahom.

Il-bdiewa tagħna, kif kienu stqarrew, kienu sabu xi svantaġġi fl-użu ta' l-ewwel makna tad-dris li taħdem bl-idejn; fost dawn l-isvantaġġi qalu li sabiex tħaddem il-makna trid l-ispejjeż ta' rġiel u li t-tibna tibqa' twila u ma titfarrakx u li billi r-raba' tagħna huwa ċkejken ma hemmx bżonn ta' makna bħal din; iżda nistgħu ngħidu li dil-makna ma kienx fiha spejjeż daqs kemm ħasbu. Bil-makna l-ġdida tal-mutur dawn l-ispejjeż ma jidħlux iżjed. B'din il-makna jista' jindires modd qamħ f'sitt sigħat u nofs u tista' sservi għal bosta bdiewa billi huma jissellfuha lil xulxin. Il-vantaġġi ta' din il-makna, jew ta' kull makna oħra bħal din, huma dawn: il-bidwi jiffranka ż-żmien għax ix-xogħol isir malajr, u ma hemmx għalfejn wieħed jaħli l-ġranet u l-ġimgħat fuq il-qiegħa; il-qamħ joħroġ iżjed nadif u mingħajr dik il-karfa u ħmieġ li l-bhejjem iħallu wrajhom waqt id-dris; it-tiben ikun nadif u mingħajr dik il-għabra u ħmieġ li tista' ġġib is-sogħla u xi tniġġis meta t-tiben nagħalfuh lill-bhejjem. B'makna bħal din niffrankaw il-wisa' ta' l-art tal-qiegħa.

Makna tad-Dris bil-mutur fil-Qasam tal-Għammieri.

L-Ewwel Makna tad-Dris f'Malta

Fil-gwerra l-kbira ta' l-1914, l-Professur Ċikku Debono, li dik il-ħabta kien Spettur tal-Biedja f'Malta u Għawdex, meta d-Dipartiment tal-Biedja kien għadu ma twaqqafx għalkollox, kien ġieb makna ċkejkna tal-mutur, iżda din qatt ma kienet daħlet għall-użu fostna għax milli jidher il-bidwi ma rax il-bżonn li jużaha u għaliex ukoll il-bidwi kien għadu ma jinfediex mill-preġudizzji ta' drawwiet qodma u ma qabillux jinfatam mid-drawwa qadima li jibqa' jidres bil-bhima li kienet fl-istess ħin isservih għal ħafna bżonnijiet oħra. Il-lum illi xogħol ta' rġiel huwa skars u għoli, il-makna tad-dris sabet min jilqagħha iżjed bil-qalb minn qabel għax il-bidwi qabillu li jisserva biha biex jiffranka l-ġwież tal-bhima u l-ispiża tal-ħaddiema.

Progress tal-Biedja bl-użu tal-Makni

Fil-wirja li kienet saret fil-Qasam tal-Għammieri ta' l-1943, kif semmejna qabel, aħna konna rajna kampjun sabiħ ta' din il-biċċa għodda tal-għaġeb u hija ta' għaxqa kbira għal min jinteressa ruħu fir-riżq tal-progress tal-biedja tagħna li jara xi makni ta' din il-għamla jaħdmu fil-kampanja tagħna 'l hawn u 'l hinn. Nittamaw, għal-hekk, li maż-żmien, malli d-dinja tiġi għalli kienet u wieħed jista' jikseb minn dawn il-makni bla tfixkil jew tbatija, l-użu tagħhom għad jikber u jkun ta' għajnuna kbira għall-progress tal-biedja tal-pajjiż flimkien ma' dawk l-għodod ġodda l-oħra li bis-saħħa tagħhom il-bidwi rtafa' mill-għajb li fih kien jinsab bid-drawwiet ta' għodod qodma, li bihom ma seta' qatt jipprofitta ruħu kif jixraq mill-ġid ta' l-art għammiela tal-pajjiż.

Il-lum li fostna hemm il-ħajra li jitwaqqfu Soċjetajiet Ko-operativi fil-kampanja ta' Malta u Għawdex għandna t-tama li bil-għajnuna tagħhom ikunu jistgħu jinkisbu għodod ġodda bħal dawk li semmejna biex dak il-bidwi, li ma jiflaħx għall-ispejjeż tax-xiri tagħhom, ikun jista' jissellifhom u jinqeda bihom għax-xogħol tar-raba' tiegħu.

IL-KOLTIVAZZJONI TA' FJURI GHAR-REBBIEGHA

(Salvinu J. Zammit)

Ix-Xogħol tal-Ġonna jgħolli u jħenni l-Moħħ

IX-XOGĦOL tal-ġonna jista' bil-ħaqq kollu jissejjaħ "il-mogħdija taż-żmien ta' l-Anġli", il-għaliex ma hemm xejn fil-ħajja li jgħolli l-ispirtu tal-bniedem b'ferħ iżjed safi minn dak tax-xogħol tal-ġonna. Meta tgħaddi mill-ġnien tiegħek stess imżejjen bi fjuri li jkunu trabbew u laħqu kibru sewwa bis-saħħa tal-ħidma ta' idejk, fost it-taħbit u t-taxkil li hemm fil-koltivazzjoni tagħhom, inti għandek tħoss għaxqa u ferħ, u ftuħ ta' qalb li jifirduk għalkollox mill-passjonijiet, qtigħ il-qalb u dubbji li jdejqu l-moħħ u jġorruk bi ħsebijiet safja f'riġlejn it-Tron t'Alla!

Tħejjija għall-Pjanti tar-Rebbiegħa

F'dan iż-żmien il-ġennien hu mħabbat bix-xtieli tal-ħammiela li għandhom isebbħu l-ġnien tiegħu u jagħtuh il-frott tal-ħidma tiegħu ma' tul ir-rebbiegħa li ġejja. Verament minn nofs Awissu ż-żrieragħ għandhom jinżergħu fi platt jew kaxex jew fi ħmiemel fil-beraħ jew taħt siġar kbar. Dlonk tisma' min igħid illi l-platti taż-żr'eragħ u l-kaxex għandek iżżommhom fl-iktar naħa dellija tal-ġnien. Dan huwa żball kbir, il-għaliex fejn hu għalkollox delli l-platti jibqgħu umdi u kesħin u x-xtieli jikbru rqaq u dgħajfin; u meta jkunu hekk, il-mard tat-tinwir jista' iżjed jagħmel għalihom. Il-platti taż-żrigħ jew ħmiemel għandhom jitqiegħdu taħt siġar u kemm jista' jkun, fid-dija sewwa tax xemx. Il-kondizzjon tat-tira ta' l-art għandha tkun regulari.

Iż-Żrigħ u Koltivazzjoni ta' Xtieli

Iż-żerriegħa għandha tinżara' f'taħlita ta' ħamrija magħmula minn żewġ partijiet indaqs ta' ramel u trab aħmar bi ftit demel misjur. B'danakollu, jekk wieħed juża ħamrija komuni, ma jkun hemm ebda bżonn li wieħed iżid id-demel; il-kwantità ta' sustanzi li jkun fiha l-ħamrija huma biżżejjed. Meta x-xtieli jilħqu l-għoli ta' żewġ pulzieri jew tlieta, allura tista' tagħtihom xi ftit demel ħafif. Meta tiġi biex taqlagħhom mill-ħammiela u tħawwilhom f'post għas-seħħ huwa tajjeb li tagħżaq madwarhom fil-fond u ddemmilhom sewwa.

Hemm ħafna pjanti li huma adattati biex iżejnu l-ġnien, u ħafna pjanti bijennjali, jiġifieri li jgħixu għal sentejn li aħjar wieħed iqishom bħala annwali jew ta' sena ħajja fil-klima tagħna biex minnhom tieħu riżultati tajba. Il-Pensieri, il-Gypsophila, is-Sweet Williams, il-Geums, l-Eschscolizia, il-Papoċċi, il-Pedidalwett, il-Schizanthus, il-Giżi, il-Marigolds jew Suffejra, il-Phlox, l-Istatice, il-Gaillardia, il-Godetia, iċ-Cynoglossum, it-Terespin, il-Qronfol, il-Primula Malacoides, il-Primula Obconica, is-Sweet Peas, il-Verbena, il-Vjoli, il-Linum, il-Viscaria, il-Virginia Stocks, li-Scabiosa, il-Bebuna, (Bellis), il-Petunia, in-Nigella, il-Forget-me-Not, il-Lobelia, il-Begonia, is-Sweet Sultan u l-Corn Flower (Centawrja) huma kollha adattati bħala ornament fil-borduri jew ħmiemel jew trufijiet tal-passaġġi biex jagħmlu l-fjuri fir-Rebbiegħa u għal Mejju, u għandhom jiġu ikkultivati ftit u xejn l-istess. It-taħwil l-aħjar li jsir f'temp sabiħ u meta l-ħamrija mhix niedja żżejjed bix-xita. Ix-xtieli li tħawwel għandhom ikunu mlaħħqin sewwa. Wara li tħawwel ix-xtieli għandek issaqqihom bil-grazzja sabiex l-għeruq jaqbdu sewwa.

Tqassim ta' Borduri u Ħmiemel

Meta inti tqassam il-borduri jew il-ħmiemel ta' bċejjeċ irregulari jew, ngħidu aħna, mhux ta' daqs wieħed, inti għandek tieħu ħsieb li tqiegħed l-iqsar xtieli, bħalma huma l-Bebuna (Bellis), il-Pensieri, il-Lobelia, eċċ., fl-ewwel in-dana; l-Eschscholitizia, is-Sweet Williams, il-Giżi, il-Gypsophila, il-Calendula fit-tieni indana u l-itwal xtieli tqegħedhom wara b'mod li meta jagħmlu l-ward ikunu jidhru sewwa bla ebda xkiel li jista' jgħattihom. Xi fjuri li huma tar-razza "Compositae", illi l-blanzun tagħhom hija r-ras ta' ħafna fjuri, bħalma huma ċ-Cineraria, il-Marigolds (Calendula), is-Sweet Sultan jidhru wisq isbaħ meta tħawwilhom weħidhom fi ħmiemel jew borduri.

Is-"Sweet Peas"

Is-Sweet Peas hija pjanta li jixraq li wieħed jitkellem fuqha b'mod speċjali. Dawn jistgħu jinżergħu fil-post f'Settembru jew f'Ottubru; iżda wieħed għandu joqgħod attent li l-art ma tkunx bil-budebbus għax inkella ma jkollokx pjanti sbieħ u b'saħħithom. Jekk l-art tkun imċappsa jew imniġġsa, għandha titħaffer trinka fil-post li jkun iddestinat għall-koltivazzjoni ta' dawn il-pjanti u l-ħamrija titbiddel f'ħamrija ġdida u verġni u mdemmla tajjeb. Is-Sweet Peas għandek ixxeblikom fuq kannizzati ta' madwar 6 piedi għoli jew f'għamla ta' arbuxxell magħmul minn zkuk mejta tas-siġar.

Taħwil ta' xi Basal u Għeruq

Il-ġenniena jew dilettant tal-koltivazzjoni tal-fjuri li jkun jista' jipprovdi ruħu b'basal jew għeruq, għandu ħafna minn fejn jagħżel biex iħawwel għall-koltivazzjoni ta' fjuri għar-Rebbiegħa. Friżi, Iris, Anemoni, Ranunkli, Ixia, Babjani, Ġjaċinti, Tulipani u Narċiż, kif ukoll Gladjoli kbar, huma kollha adattati ħafna għall-ġnien tal-ward (ward roża), kif ukoll għall-borduri, ħmiemel u rkejjen qodma. Il-Friżi, l-Ixia, in-Narċiżi u Gilji u l-Iris jikbru tajjeb, tista' tgħid, f'kull xorta ta' ħamrija, imma l-Ġjaċinti u t-Tulipani jirnexxu aħjar fil-ħamrija ħamra ħafifa, ftit u xejn imrammla. Il ħamrija għandha nżommuha niedja, iżda qatt ma għandha tkun niedja żżejjed. L-art għandha tkun ukoll maħduma u mdemmla tajjeb qabel ma tħawwel u l-ħmiemel għandhom jinżammu ndaf mill-ħaxix ħażin.

Il-Ġilju

Il-ġilji huma oġġetti oħra ta' ġmiel u hena fi ġnien li bosta dilettanti jistgħu jonfqu fihom biex jikkultivaw. Dawn jitħawlu qrib lejn is-siġar u biċċa minnhom għad-dell. Il-ħmiemel jew qatgħat ta' xorta differenti ta' ġilji jistgħu b'hekk ikunu ikkultivati b'mod li jagħmlu effett sabiħ meta jkunu bil-fjuri. Il-basliet tal-pjanta għandhom jitħawlu bir-ras sitt pulzieri minn wiċċ il-ħamrija u dejjem għandhom jitqiegħdu f'ħammiela ta' ramel ta' madwar pulzier ħxuna. Huma għandhom bżonn xi ftit tisqija, imma d-demel huwa ta' għajnuna kbira u jkun hemm bżonn ferm ta' pali għall-irbit ta' zkuk ta' xi fjuri bħalma huma tal-ġilju ittigrat (Lilium Tigrinum) u l-ġilju twil (Longiflorum). Iz-zokk tal-ġilju abjad tal-Madonna m'għandux bżonn ta' rfid.

Il-Ward

Kelmtejn fuq il-ward u nagħlaq. Dak il-ward kollu li minnu nistennew li jagħmel ħafna fjuri għandna nieħdu ħsiebu mn'issa. Il-ħamrija madwar l-egħruq ta' dan il-ward għandha titlaħlaħ u tiddemmel. F'Settembru u f'Diċembru għandek tagħti lill-pjanti ħafna ilma. Wieħed għandu jieħu ħsieb biex irażżan il-miskta, is-sadid, il-mell u l-iktar it-tbajja' suwed. Għall-miskta għandek tbixx b'taħlita ta' kuċċarina tintura tal-jodju ma' gallun ilma u għat-tbajja' suwed bil-Mistura Burduliża nofs u nofs. Meta l-pjanti jkunu mimsusin bit-tbajja' suwed il-weraq morda għandhom jinġabru u jinħarqu. Il-mell trabi dlonk jagħtik ħafna xogħol u inkwiet, l-iktar f'rebbiegħa niedja. L-aħjar rimedju għal din il-marda huwa li wieħed iroxx bil-kubrit fin.

TALBA GHALL-EWWEL NUMRI TA' "IL-BIDWI"

Nitolbu lil dawk il-qarrejja ta' "Il-Bidwi" li jistgħu jiddisponu minn xi numri ta' l-ewwel ħarġiet ta' "Il-Bidwi", ngħidu aħna min-Nru. 1 san-Nru. 20 (l-ewwel sena) sabiex, jekk jogħġobhom, jibgħatu dawn in-numri żejda lill-Editur ta' "Il-Bidwi". Flokhom nistgħu nibagħtulhom oħrajn minn ta' l-aħħar sentejn.

TFAQQIS U TROBBIJA TAL-FLIELES

(Kelinu Vella Haber)

X'inhu meħtieġ qabel ma trabbi l-Flieles

ISSA li l-istaġun tat-tfaqqis tal-flieles tkun magħna, ikun jiswa ħafna li wieħed qabel ma jaqbad u jrabbi bl-addoċċ jfli sewwa l-iżqaqat meħtieġa li se nsemmu biex jinkiseb l-aħjar riżultat sew mill-bajd tat-tfaqqis kif ukoll mill-flieles li jrabbi, sew għal dak li hi produzzjoni tal-laħam, hekk meħtieġ għall-familji, kif ukoll għall-produzzjoni tal-bajd li jiswa tassew għal kulħadd, l-iktar għal dawk il-familji li jkollhom it-tfal żgħar jew nies invaldi.

Il-għażla tal-Bajd għat-Tfaqqis

Bil-kelmiet "il-għażla tal-bajd" irrid infisser, ir-razza tal bajd u d-daqs tiegħu wkoll. Dwar ir-razza tal-bajd ftit għandi x'ingħid, billi l-lum kulħadd sar jaf illi l-aħjar razez li rnexxew f'Malta huma s-Sewda Maltija u l-Ħamra ta' Rodi, u nħoss li għandi nirrikkmanda t-tnissil minn dawn ir-razez; il-bajd tagħhom jista' l-lum jinkiseb mingħajr tbatija minn ħafna bnadi, l-iktar mid-Dipartiment tal-Biedja li għandu qtajja' minn dawn it-tiġieġ f'postijiet ideali u taħt it-tmexxija ta' nies imħarrġin fit-torbija tat-tjur. Dwar id-daqs tal-bajd, irrid ingħid illi, u din hija ħaġa magħrufa bizzejjed, li għalkemm il-fellus ma jkunx skond id-daqs tal-bajda, qatt ma għandu jitfaqqas bajd tal-għawietaq. Flieles li jofsqu bi tbatija jitrabbew naturalment taħt diffikultajiet wisq akbar.

Qroqqa vs. Inkubatur

Dawk il-familji li jkunu jeħtieġu għadd żgħir ta' tiġieġ għall-użu tal-familja stess, ikun jaqblilhom li jfaqqsu bil-qroqqa, għalkemm meta l-inkubatur jitħaddem minn idejn imħarrġa, jista' jnaqqas ħafna xkiel u jista' wkoll jagħti flieles f'saħħithom daqs tal-qroqqa, billi din tista' tkun xi ftit sfrattata, tnaqqar il-bajd b'munqarha, barra li tista' tħalli l-bajd għal xi jum sħiħ u li tonqsilha ħafna saħħitha sakemm jasal jum it-tfaqqis. Ma' din il-kwistjoni tintrabat l-oħra li, fil-bidu ta' l-istaġun tat-tfaqqis ma tantx issib malajr il-qroqqa li tiħtieġ, billi ftit wisq huma l-qrejjaq li joqogħdu bejn Jannar u Marzu. Ma hemm ebda dubju, għalhekk, li dawk li jkunu jridu jfaqqsu għadd kbir ta' bajd, jaqblilhom dejjem jinqdew bl-inkubatur.

Żmien tat-Tfaqqis

It-tfaqis tal-flieles, l-aħjar li jsir kmieni kemm jista' jkun bejn Jannar u April, għal dawn ir-raġunijiet li sa nsemmi:

a) Flieles bikrin, bla ebda dubju, ikunu wisq iżjed ta' saħħa minn flieles imfaqqsa wara dak iż-żmien. b) Flieles bikrin jibdew ibidu kmieni u jiswew ħafna għall-ħarifa. meta l-baid ikun skars ħafna u jġib prezz għoli. ċ) Flieles bikrin, aktarx li jeħilsu mill-biċċa l-kbira tal-mard li jitnissel mid-dwied u l-parassiti li jattakkaw it-tjur fis-sħana.

Trawwim tal-Flieles

It-trawwim tal-flieles hija l-aqwa biċċa xogħol għat-torbija ta' tiġieġ f'saħħithom. L-aħjar ikun li l-flieles jintelqu fuq biċċa art moxa nadifa miż-żibel, landi u bottijiet skartati u msadda u ċraret maħmuġa. Ikun wisq tajjeb li kieku din il-biċċa art moxa tkun imżrugħa b'xi ħaxix addattat li l-flieles ikunu jistgħu jnaqqru. Il-flieles qatt u qatt ma għandhom jintelqu ma tjur kbar u lanqas fuq l-art, fejn qabel kien hemm tjur kbar billi din l-art tista' tkun mimlija b'ħafna dwied li jagħmel ħafna ħsara l's-saħħa tal-flieles. Ma' nżul ix-xemx, il-flieles għandhom jinġabru f'post kenni li ma jkunx fih ġrieden u annimali oħra bħalma huma l-qtates u l-klieb, imma mhux ġo xi kaxxa li tkun mitbuqa u nieqsa min-nifs u mit-tirwiħ meħtieġ. Min irabbi bil-qroqqa, qatt ma għandu joftom il-flieles mill-qroqqa, qabel ma jgħaddu millinqas erba' ġimgħat sewwa wara t-tfaqqis. Sakemm igħaddu millinqas 36 siegħa wara t-tfaqqis, il-flieles għandhom jinżammu għas-sħana u qatt ma għandhom jintelqu ma' qroqqa waħda iżjed minn 18-il fellus.

L-Għażla tal-Flieles

Il-flieles li jippromettu u li wieħed għandu jagħżel jintgħarfu minn dawn l-affarijiet: huma jkollhom ġisem wiesgħa, imrambal u twil; dawn ikunu fuq ruħhom, b'għajnejhom ċari u jleqqu, rashom miftuħa, għajnejhom imbegħdin sewwa minn xulxin u munqarhom qasir u oħxon.

Flieles tax-Xiri

Għal dawk li flok ma jfaqqsu f'darhom stess, jixtru l-flieles tat-tfaqqis, irrid inwissi li qatt ma jaqbel li jixtru flieles li ma jkunux jafu x'razza huma u l-kondizzjonijiet ta' saħħithom. It-tagħrif li hemm fil-paragrafu ta' qabel dan, jiswa wkoll fix-xiri tal-flieles. Ixtru dejjem flieles mingħand xi ħadd li jkollu diġà fama tajba għall-esperjenza fit-tjur u fit-tfaqqis tal-flieles u li meta tgħidlu biex jagħtik is-suwed Maltin, jifhmek u ma jtikx minn dak li jkollu bl-addoċċ.

L-Indafa u l-Ikel tal-Flieles

Qatt tagħti l-ewwel ikla lill-flieles qabel ma jgħaddu 24 siegħa wara t-twelid, jekk tħalli 36 siegħa aħjar ikun għalihom. Skond l-esperjenza u l-esperimenti li għadhom kemm saru, ikun ta' svantaġġ kbir jekk wieħed iwaħħar l-ewwel ikla iżjed minn 36 siegħa wara t-tfaqqis. Fl-ewwel tlitt ijiem il-flieles jeħtieġu ikel għal ħames darbiet kull-jum li l-aħjar jitqassmu hekk: fis-sebgħa, fid-disgħa u nofs, f'nofs in-nhar, fis-sagħtejn u nofs u l-ħamsa ta' fil-għaxija. L-ikel l-aħjar li jitferrex fuq tavla nadifa fi ħxuna ta' żewġ pulzieri; meta l-flieles jikbru ftit, l-ikel għandu jibda jingħata fi bwieqi ndaf, li jiġu mnaddfa mill-bqija ta' l-ikel wara kull ikla. L-aħjar ikel għall-flieles hija l-granza għalkemm wieħed jista' jinqeda tajjeb b'ikel ieħor li jitgħassed u malli jitfarfru ftit ikunilhom tajjeb ħafna l-qamħ imfarrak irqiq. Il-flieles jeħtieġu ilma nadif, imma mhux kiesaħ, ma' tul l-ewwel ġimgħa wara t-tfaqqis. Wara li jgħaddi ftit taż-żmien ikunu jeħtieġu ilma nadif frisk. L-indafa sew fl-ikel kif ukoll fil-kennijiet tal-flieles hija ta' l-akbar importanza.

Għeluq

Semmejt fuq fuq dwar il-punti meħtieġa biex wieħed irawwem flieles ta' razza tajba u f'saħħithom li meta jikbru jissoddisfaw ix-xewqa ta' min irabbi sew għall-produzzjoni ta' ħafna bajd kif ukoll għall-ħtiġiet tal-mejda. Hija ħaġa stupida li wieħed jixtri jew irabbi flieles bl-addoċċ u mingħajr attenzjoni u jippretendi mbagħad ir-riżultati li jikseb min irabbi bil-għaqal u bil-ħsieb. H'hemm xejn u ebda ħlejqa fid-dinja li ma teħtieġx il-kura li jistħoqqilha fil-ġeneru tagħha u ħaġa ikkurata tingħaraf malajr minn oħra li tkun mitluqa għal riħha.

SENA ĠDIDA B'RISOLUZZJONI ĠDIDA

Ħafna nies fid-dinja jfittxu dejjem li jispekulaw u jilħqu ħwejjeġ ħaddieħor, u jħallu lura ħwejjiġhom stess.

Ejja nikkunsidraw:

Kemm spekulajt fuq l-affarijiet tiegħek innifsek fis-sena li spiċċat issa?

Kemm spekulajt biex ittejjeb il-posizzjoni tal-kumpanija, dipartiment jew persuna li magħha inti impjegat?

Kemm spekulajt biex tkabbar il-kapaċità tiegħek f'xogħlok?

Kemm spekulajt biex ittejjeb l-edukazzjoni tiegħek?

Kemm spekulajt biex ittejjeb saħħtek?

Agħmel risoluzzjoni illi fis-sena 1946 tispekula u taħseb fuq l-affarijiet **tiegħek,** u meta inti tagħmel sforz biex tikseb xi ħaġa milli semmejna hawn fuq inti tkun irbaħt. ukoll jekk ma tikseb xejn.

GĦAQDA NAZZJONALI TAT-TJUR U FNIEK

Ngħarrfu lill-membri illi l-bejgħ ta' l-annimali li l-Għaqda kellha tagħmel għall-Milied, ma huwiex sa jsir, billi ftit kienu dawk il-membri li offrew annimali għall-bejgħ. Jekk ikollna annimali biżżejjed għall-bejgħ il-bejgħ isir qabel il-Għid.

IL-BIEDJA F'JANNAR

(Edilur tal-Propaganda)

Fir-Raba'—Xogħol u Żrigħ

IX-XITA li niżlet fix-xahar ta' Diċembru tagħti x'wieħed jittama li dan l-istaġun tax-xitwa mhux sa jkun skars mill-ilma bħalma kien is-sena l-oħra li fiha kellna, b'danakollu, xitwa ta' kesħa kbira u ta' rwiefen kbar, bla ilma bix-xaba'. Nittamaw, iżda, li f'Jannar ma jkollniex għalfejn nilmentaw li kellna ilma żejjed, għax għalkemm s'issa x-xita li għamlet swiet ta' ġid, ix-xita qawwija f'Jannar ma hix ta' min jixtieqha, għax tista' tgħarrqilna xi wċuh, u l-art la tkun tista' taħdimha u lanqas tiżragħha u jekk taħdimha dlonk tinqaras.

"Titlobx xita f'Jannar", igħid il-bidwi Malti Dan ma jfisserx li wara li wieħed jiżra', xi bexxa xita ma tagħmilx il-ġid. Jannar huwa x-xahar tax-xogħol u taż-żrigħ. L-iktar xogħol li jinħtieġ hu t-tnaddif mill-ħaxix ħażin, u għalhekk, bħalissa ssir l-ewwel tindifa taż-żergħa u tas-silla.

F'Jannar tinżara' l-patata tar-rebbiegħa. Jinżara' wkoll il-qamħ tat-tomnija u qamħ ieħor tar-rebbiegħa għall-imwaħħar. Jinżara' wkoll il-kosbor, il-ħlewwa u l-għosfor.

Fil-Ġnien tal-Ħaxix

Bħalissa ma tantx hemm x'tagħmel wisq fil-ġnien għajr li taqla' dawk il-ħxejjex li jkunu laħqu. Fittex iżra' l-patata tar-rebbiegħa. Malli l-ħamrija tista' tinħadem, tista' tħawwel il-basal, il-ħass u iżra' l-ispinaċi, ir-ravanell, il-pitravi, il-ful, il-piżelli u l-fażola ħadra. Għeluq dan ix-xahar jista' jinżara' fi ħmiemel il-basal irqiq għall-pikles, il-kaboċċi tar-rebbiegħa u tas-sajf.

Aħseb naddaf il-ġnien mill-ħaxix ħażin. Dur għall-bugħarwien, għall-għakrux u d-dudu tal-kromb.

Fil-Ġnien tas-Siġar tal-Frott

Ix-xahar ta' Jannar u Frar huma l-aħjar xhur biex tiżbor, tlaqqam u xxettel is-siġar. Iżra' l-lewż morr jew il-lewż ħelu; ħawwel ix-xitel tal-frott irqiq u r-rummien, ix-xtieli u r-radikar tal-lewż, tal-ħawħ, ta' l-inċiprisk, tat-tuffieħ; tat-tuffieħ ta' Belludja, tal-berquq, tal-pruna, ta' l-amarena, taċ-ċirasa u tal-lanġas.

Laqqam il-ħawħ u l-inċiprisk fuq il-lewż morr jew fuq ix-xtieli ta' l-istess razza; il-berquq u l-għanbaqar fuq il-pruna selvaġġa, il-lewż ħelu fuq il-lewż morr; it-tuffieħ fuq iż-żagħrun.

F'dan ix-xahar jinżabru u jitlaqqmu d-dwieli; u jinżabru u jitnaddfu mill-friegħi niexfa u morda s-siġar kollha tal-frott li jinżgħu mill-weraq fix-xitwa.

JEKK JOGħĊBOK LA TISPARAX

Ngħarrfu lill-kaċċaturi illi l-membri tal-Club tal-Ħamiem tat-Tiġrija li twaqqaf m'ilux, bdew iħarrġu l-ħamiem tagħhom, tista' tgħid fid-distretti kollha tal-Gżejjer ta' Malta u Għawdex. Huma mitlubin bi ħrara sabiex ma jisparawx fuq dan it-tajr hekk prezzjuż — bħala kaċċa ma jiswewx, u bħala tajr tal-ġiri ma fihomx prezz. Huwa biss bil-għajnuna tal-kaċċaturi li dan id-delizzju hekk sabiħ — li hu hekk popolari fl-Ingilterra u fil-pajjiżi l-kbar ta' l-Ewropa — jista' jidħol u jseħħ f'Malta. L-isparar fuq il-ħamiem tad-djar huwa ipprojbit b'liġi.

X'JISTA JAGĦMEL BIDWI F'JIEM TAX-XITA

(C. Zammit Marmarà, M.B.E.)

GĦANDU L-BIDWI JOQGĦOD MA JAGĦMEL XEJN?

JIĠI żmien, bħal dawn il-jiem, meta l-bidwi, minħabba x-xita ma jkunx jista' jaħdem ir-raba'. Il-bdiewa jafu li meta taħdem ir-raba' fil-miblul il-ħsara li tagħmel tkun tabilħaqq kbira. Il-ħamri jbati wisq iżjed minn kollox. Imma, a bra, nistħajlukom tistaqsuna, meta jkun temp hekk imgħarraq il-bidwi għandu joqgħod iħares u ma jagħmel xejn? Għandu joqgħod f'idejh marbutin?

Ma jagħm'lx min ma jridx. Hemm ħafna rqaqat li wieħed soltu jħalli, li jista' jagħmilhom meta ma jkunx jista' jagħmel ħaġ'oħra.

L-iżjed ħaġa li wieħed jiġi bżonn, u l-iżjed ħaġa li wieħed għandu jżomm f'kondizzjoni tajba, hi l-pompa tal-bexx. Min jaf kemm-il-darba l-bidwi jasal biex ibixx il-patata u jsib li l-pompa qed taħdem ħażin. Pompa li taħdem ħażin tfisser telf ta' żmien, twaqqif ta' sikwit u ħala tal-mistura. Il-lum hu żmien l-ekonomija u ħala ma għandu jkun hemm f'xejn.

NIEĦDU ĦSIEB L-GĦODDA

Mela issa hu żmien tajjeb meta wieħed idur dawra l-għodda kollha u jibda mill-pompa tal-bexx. Naddafha sewwa u wara li tnaddafha, jekk tara li ma taħdimx tajjeb, la tidbiex tbagħbas biha 'l hinn u 'l hawn, inqas tagħtiha f'idejn nies li ma jifhmux. Il-biċċa l-kbira ma jkollha bżonn xejn ħlief xi *washer* ġdid li jiswa ħaġa żgħira ħafna. Il-*washer* tagħmlux kif ġie ġie, u jkun wisq aħjar jekk inti tiksbu minn għand l-istess negozjant li minn għandu tkun xtrajt il-pompa.

Pompa tajba sservi ħajja ta' bniedem, jekk tkun f'idejn tajbin u għand wieħed li jieħu kura sewwa tagħha. L-ebda ħaġa ma sservi jekk inti tittraskuraha. Xi wħud mill-pompi, wara ftit ta' l-użu, ma jibqgħux tajbin. Pompa tal-bixx tiswa l-flus, u jekk wieħed meta jixtriha jibda jħares biss lejn il-prezz u jfittex li jixtri l-irħis, huwa ma jistax jisteuna ħaġa tajba li tista taqdih.

Biex pompa tal-bexx tibqagħlek tajba u sservik, ħudha drawwa li taħsilha u tnaddafha tajjeb wara kull darba li tużaha. La toqgħodx tqis jekk intix ser tużaha 'l għada jew xahar wara. Malli tispiċċa minnha aħsilha minnufih, u, jekk jista' jkun, flok bl-ilma kiesaħ aħsilha bl ilma sħun.

Jekk inti tħalliha maħmuġa, jew imċappsa bil-mistura tal-kupru, din tagħmel ħsara lir-ram tagħha, tħassar il-*washers* u l-bċejjeċ kollha li taħdem bihom. Jekk il-bexxiexa tagħha titħassar, ikun wisq aħjar li tixtri bexxiexa ġdida milli taħdem biha hekk. Wara kollox ikunlek orħos li tonfoq ftit soldi f'bexxiexa ġdida milli tbixx ħażin, taħli iżjed mistura tal-kupru u, billi ma tbixx sewwa, allura l-prodott li jkun jimrad ukoll.

Jekk ġralek xi ħsara f'xi biċċa mill-għodda tagħha jaqbillek tixtri dik il-biċċa ġdida, u din jinħtieġ tkun ta' l-istess marka tal-pompa li jkollok.

Wara li tkun lestejt il-pompa u tkun żgur minnha, dur dawra l-għodda l-oħra li għandek. Sonn l-għodda kollha li għandha bżonn tinsann. Dur dawra l-imqassijiet u l-imwies tat-tilqim. Mingħajr l-għodda taqta' mhux biss taħdem ħażin, iżda tagħmel ukoll ħsara lis-siġar.

Tħallix l-għodda jsaddu. Qabel terfa' l-imwies, l-imqassijiet u għodda oħra tal-metall ftakar dejjem għaddihom bi ftit żejt. Biż-żejt ma jissaddux.

ĦITAN IMĠARRFA

Wara xita qawwija bħal dik li għamlet ftit jiem ilu, bosta ħitan jiġġarrfu. Erfagħhom issa meta ma tkunx tista' tagħmel xogħol ieħor. Mhux biss għandek terfa' ħitan li waqgħu, imma wkoll għandek issaħħaħ xi oħrajn li jistgħu jmorru 'l quddiem.

Mit-tajjeb għall-ħażin m'hemmx differenza kbira. Bidwi tajjeb issiblu dejjem kollox mill-aħjar, għax ikun jaf iżomm l-affarijiet tiegħu kif titlob is-sengħa. Bidwi traskurat jitlef żmien u flus, għaliex meta jfittex ħaġa mhux dejjem isibha, u meta jsibha aktarx tkun imsadda jew ma taħdimx tajjeb.

Bidwi minn din ix-xorta jisserva ħażin. Hu jkollu bżonn ta' spiss jixtri għodda ġdida. Hi ħaġa naturali li "min jarra moħħu jbati ġismu."